

903 SAYILI VAKIFLAR KANUNU ve NIZAMNAMESİNE GÖRE VAKIFLAR İDARE UZUVLARININ VAZİFE VE MES'ULİYETLERİ

Ali Himmet BERKİ

I — Vakıfda velâyet ve idare uzuvları :

Vakıflarda iki nevi velâyet vardır. Biri velâyeti hassa, yani vakfedenin tasarruf hakkı; diğeri velâyeti amme, yani amme namına Teftiş Makamının hakkı.

Velâyet hassa idare ve velâyeti amme nezaret ve murakabe şeklinde tezahür eder. Vakıflar velâyeti ammenin nezaret ve mürakabesi altında velâyeti hassa ile idare olunur. Velâyeti hassayı vakfeden veya bunun intihap edeceği idare uzuvları ve velâyeti ammeyi Teftiş Makamı Vakıflar Genel Müdürlüğü yürütür.

Vakıf yapan, vakıf senesinde sağ oldukça vakfın kendi tarafından ve ölümünden sonra intihap edeceği idare uzuvları tarafından idare olunacağını ve kendisi müdir olup rey'e tâbi olmayan işleri bizzat ve rey'e muhtaç olanları idare uzuvlarının kararı ile icra edeceğini şart edebilir. Vakfı kimlerin idare edeceği hakkında bir beyanda bulunmamış ise, 903 sayılı kanunun 77 nci maddesi mucibince vakıf edene tamamlamak mümkün değilse, Teftiş makamının müracaatı üzerine Mahkemece tâyin olunur.

İdare uzuvlarının reşit ve kendilerine tevdi olunan vazifeyi iyi bir surette ifaya muktedir olmaları şarttır. Emin ve muktedir olmayanın idare uzuvu olması vakfın ve dolayısıyla amme-

nin menfaatine muhalif olacağı gibi, âcizin mütevellî olması da maksada münafidir.

Medenî hakları kullanmak ehliyetini kaybetmiş olan veya vazifesini devamlı olarak görmeye mâni derecede şifası imkânsız bir hastalığa veya malûliyete duçar olanın idare uzuvluğuna son verileceği gibi, vakıf yapan tarafından idareci seçildikten sonra bir suçtan dolayı ağır hapse veya taksirli suçtan gayri suçlar için altı aydan fazla hapse veya affa uğramış olsa bile zimmet ve ihtilâs, irtikâp ve rüşvet, hırsızlık veya dolandırıcılık ve sahtekarlık, vazifeyi kötüye kullanmak, hileli iflâs, yalan yere beyanname vermek ve kaçakçılık gibi yüz kızartıcı ve itimadı tamamen sarsıcı bir fiilden dolayı hapis cezasına mahkûm olan idare uzuvunun yerine kanunun tarifi çerçevesinde başkası intihap olunur.

İdare uzuvunun erkek olması şart değildir. Çünkü bu günkü mevzuatda Medenî kanun ve diğer kanunlardaki bazı hususlar müstesna, kadın ile erkek arasında fark yoktur. Eski ahkâm da da hüküm böyle idi; yani erkek dâ kadın da vakfa mütevellî tâyin edilebilir. Vakfiyelerdeki «evlâdı zükûr ve insan» kayıtları keyfiyeti teyid eder. Bu esaslara göre de kadın ile erkek arasında itikad ve amel ve Medenî haklar bakımından fark yoktu. Bazı meselelerde fark bulunması, kadınların

hususiyet gösteren hallerinden doğmakta idi¹.

İdare uzuvları, vakfın işlerini vakıf yapanın tâlimatı dâiresinde yürütürler. Vakfın mallarını idare, vâridat ve hâsılatı ve vakfa yapılacak teberrûları tahsil ve kabul ile sarf olunacak yerlere sarf ederler.

Vakfı idarede her şeyden evvel riayet olunacak husus, vakıf yapanların irade ve arzularıdır². Vakıf yapanın tasrih etmediği hususlarda Teftiş Makamının müracaatı üzerine Mahkemenin alacağı karar dairesinde hareket olunur.

İdare uzuvları selâhiyetleri dahilinde olan işleri kendileri, olmayanları Vâkıfın arzusu dâiresinde ve vâkıf bir irade izhar etmemiş ve arzusuna müracaat imkânsız bulunmuş olan hallerde Teftiş Makamının ve ledelicab mahkemenin rey ve kararları veçhile icra ederler.

İdare uzuvları vakfın mallarını muhafaza ve gâyesini temine çalışırlar. Vakfın mallarının muhafazası ve gâyesini devam ettirmek için kesin ihtiyaç bulunan hallerde keyfiyeti mahkemeye arz ederler; mahkeme teftiş makamının mütalâasını aldıktan sonra vakfın idare şeklini değiştirebilir.

Vakıf idare uzuvları her takvim yılı başındaki mâli durumun bir bilânçosunu yaparak uygun mahallî vâsıtalara ilân etmeye veya neşretmeye mecburdur. Bilânçonun bir örneği de Merkezî Sicille kayd edilmek üzere Vakıflar Genel Müdürlüğüne gönderilir, ve özeti Sicildeki mahsus hanesine kaydedilir.

II — İdare uzuvlarının mes'uliyeti.

Her vazife sahibi vazifesini yapmaktan veya noksan yapmaktan ve sureti mutlakada kötüye kullanmaktan mes'uldür.

Teftiş Makamı vakıf senedindeki hükümlerin yerine getirilip getirilmediğini ve vakıf malların gayeye uygun şekilde idare ve sarf edilip edilmediğini, Muhasip ve Veznedar gibi diğer idare edenlerin muamelelerini en az iki yılda bir teftiş eder. Vakfı idare edenler teftiş sırasında istenilen her türlü belge, kayıt ve defterleri göstermek ve teftiş edenin istediği bilgiyi vermekle mükelleftirler. Mes'uliyeti mûcib bir hal ve harekete tesadüf edildiği takdirde, Teftiş Makamı keyfiyeti Mahkemeye bildirir. Mahkemece duruşma yapılabildiği takdirde idare edenlere işten el çektirilir. El çektirmeyi icab etmeyen hallerde ihtarla iktifa olunur. İcab ediyorsa malen mes'uliyet hukuken mahfuzdur.

Nizamname 23 üncü maddesinde mes'uliyeti gerektiren halleri şu suretle saymaktadır :

- 1) Vakfın malları üzerinde mülkiyet iddia edip de iddiaları yetkili mahkemece tamamen veya kısmen red etmek.
- 2) Vakıf malları vakıf senedindeki şartlara ve vakfın gâyesine aykırı olarak kullanmak,
- 3) Vakıf gelirini vakıf senedinde yazılı şartlara aykırı olarak sarf etmek.
- 4) Kusurlu hareketlerle vakfı zarara sokmak.
- 5) Yapılması mahkemenin veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne iznine bağlı olan bir işi kendiliğinden yapmak.
- 6) Müfettiş tarafından istenilen belge, kayıt ve defterleri Müfettişe göstermemek ve istenilen bilgiyi vermemek.

1) Bu mevzuda daha fazla bilgi ve teferruat için «Vakıflar» adlı eserimizin 9 uncu Bâbına bakınız.

2) Aksî halde vakıf yapma temayülleri sarf edilir ve hattâ tamamen ortadan kalkardı.

7) Teftiş sırasında tesbit edilen noksan veya yanlışlıkların tamamlanması veya düzeltilmesi için yapılan tebligata rağmen bunları yerine getirmek veya yerine getirdikten sonra yine tavsiyelere aykırı işlemlerde bulunmaya devam etmek.

8) Teftiş ve denetlemeye katılma payını süresinde ödememek.

Bu mes'uliyet sebepleri tahdidi değildir; yani yalnız Nizamnamenin bu suretle saymış olduklarından ibaret kalmaz. Emanete ve vakfın menfaatine muhalif her türlü hareket, derecesine ve ehemmiyetine göre ihtardan başlayarak vazifeye son verme neticesine müncer olabilir. Meselâ vazifesi başına geç gelen idareciye evveleminde ihtar yapılır. İsrarı halinde vazifeden uzaklaştırılır.

Ancak 903 sayılı kanunun değiştirdiği Türk Medeni Kanununda gösteri-

len merciler dışında bir kişi veya kuruluşun vakfın idaresine doğrudan doğruya veya dolaylı olarak müdahale etmesi halinde bu müdahaleye yer veren veya göz yuman vakıf idarecileri Vakıflar Genel Müdürlüğünün yapacağı yazılı başvurma üzerine yetkili Asliye mahkemesince duruşma yapılarak her halde işten uzaklaştırılır.

İşten uzaklaştırılan yerine vakıf senedine göre yenisi seçilir. Vakıf senedinde bu hususda hüküm bulunmayan halde, Vakıflar Genel Müdürlüğünün yazılı mütalâası alınmak suretiyle vakıf idarecileri mahkemece seçilir. İşten el çektirilmiş olanlar tekrar vakfa idareci olarak seçilemez. Bunlar yalnız idaresinden uzaklaştırılmış oldukları vakıf için değil, her vakıf için tekrar idareciliğe getirilemezler. Çünkü işten el çektirilmiş olmaları ile vakıf umurunda itimâda şayan olmadıkları ve ehliyetsizlikleri sâbit olmuştur.